

Ivica Zvonar

PISMA FRANJE RAČKOGA UPUĆENA IVANU KOSTRENČIĆU U RAZDOBLJU OD 1868. DO 1875.

Ivica Zvonar
Odsjek za povijesne znanosti
ZPDZ HAZU
Zagreb

UDK 94(497.5)''18''(093)
930.1-05Rački,F.:023Kostrenčić,I.(044)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 5.1.2007.
Prihvaćeno: 7.3.2007.

Autor ukratko analizira petnaest pisama koje je Franjo Rački u razdoblju od 1868. do 1875. u raznim prigodama uputio Ivanu Kostrenčiću. Pisma se čuvaju u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu u fondu «*Ivan Kostrenčić, Korespondencija*», i ponajprije su izvor za uvid u kulturno i političko djelovanje Račkoga i Kostrenčića koncem šezdesetih i u prvoj polovini sedamdesetih godina 19. stoljeća.

Ključne riječi: Franjo Rački, Ivan Kostrenčić, Beč, korespondencija, 19. st., intelektualna povijest, politička povijest, hrvatsko-mađarski odnosi

Uvod

Franjo Rački i Ivan Kostrenčić pripadaju među istaknute i zaslužne osobe hrvatskoga znanstvenog, kulturnog i političkog života 19. stoljeća. Bili su sunarodnjaci, kolege i suradnici. U ovom radu donosim kratki osvrt na petnaest sačuvanih pisama koja je Rački u raznim prigodama u razdoblju od listopada 1868. do srpnja 1875. iz Zagreba uputio Kostrenčiću u Beč. Korespondencija Račkoga s Kostrenčićem čuva se danas u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu u fondu «*Ivan Kostrenčić, Korespondencija*». Treba upozoriti da se u Akademijinu arhivu u ostavštini Franje Račkoga čuvaju čak 52 Kostrenčićeva pisma koja je on od 1866. do 1892. uputio Račkome. Najviše pisama obuhvaća period od druge polovine šezdesetih do sredine sedamdesetih godina 19. st., a većinu ih je Kostrenčić poslao iz Beča. Pisma iz te ostavštine F. Račkoga nisu predmet ovoga rada, ali svakako zaslužuju obradu jer će zasigurno nadopuniti postojeće spoznaje vezane za život i djelovanje Račkoga i Kostrenčića.

Franjo Rački (1826.-1894.) rođen je u Fužinama. Školovanje je započeo u rodnomu mjestu te potom nastavio u Rijeci, Varaždinu, Senju i Beču, gdje je doktorirao teologiju 1855. godine. Za svećenika je zaređen 1852. u Senju. Radio je kao profesor sjemeništa u Senju i nekoliko godina (1863.-1867.) kao zemaljski školski nadzornik za Hrvatsku. Istaknuo se kao povjesničar – objavljivao je izvore, pisao rasprave i kritičke osvrtne. Zajedno s Vatroslavom Jagićem i Josipom Torbarom pokrenuo je prvi hrvatski znanstveni časopis *Književnik*. Bio je prvi predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1866.-1886.) te je uredio više svezaka akademijinih *Starina*. S biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom suosnivač je Narodne stranke (1860.), a s Matijom Mrazovićem Neodvisne narodne stranke (1880).¹

Ivan Kostrenčić (1844.-1924.) rođen je u Crikvenici, gdje je započeo školovanje. Gimnaziju je pohađao u Rijeci i Senju, te potom nastavio u Budimpešti i Beču. Od 1868. do 1875. radio je kao knjižničar u Dvorskoj knjižnici u Beču te je bio docent za hrvatski jezik na «kk. Grenz-Verwaltungs-Curse» (1869.-1871.) i učitelj hrvatskog jezika na Terezijanskoj akademiji u Beču (1869.-1875.). Bavio se još prevodjenjem i književnim radom te je obavljao «izpravljavanje hrvatskih školskih knjiga» od 1871. do 1875. godine.² U vrijeme života i rada u Beču (1868.-1875.) održavao je intenzivne kontakte s članovima tamošnje 'hrvatske kolonije' (npr. Metelom Ožegovićem, udovicom gen. Preradovića, Ivanom Danilom i drugima). Također, u tom razdoblju tijesno je surađivao s mnogima u domovini (Franjom pl. Markovićem, Josipom Jurjem Strossmayerom, Matijom Mesićem i mnogim drugima) te im u više navrata privatno i poslovno pomagao na razne načine.³ Osim toga, s određene distance sudjelovao je i u političkim zbivanjima vezanim za položaj hrvatskog naroda u Monarhiji.⁴ Zato se može reći da je Kostrenčić na neki način 'komunikacijski' povezivao Hrvatsku i Beč.

Banskim dekretom od 20. srpnja 1875. imenovan je Ivan Kostrenčić ravnateljem novoutemeljene zagrebačke sveučilišne knjižnice, a službenu prisegu položio je ne-

¹ O raznim aspektima djelovanja F. Račkoga vidi zbornik kojim je obilježena 150. godina njegova rođenja. Usp. *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 9, Zagreb 1979. Također, o životu i djelu F. Račkoga, te političkim prilikama u razdoblju od 1868. do 1875. usp. Mirjana Gross, *Vijek i djelovanje Franje Račkoga*, Zagreb 2004.

² Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zbirka rukopisa, Ivan Kostrenčić, Osobni dokumenti 1903.-1908., R 6247 (dalje: R 6247).

³ O Kostrenčićevu 'bečkom razdoblju' usp. Ivica Zvonar, Pet pisama Ivana Kostrenčića Franji pl. Markoviću, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 21, Zagreb 2003., str. 267-275., te Ivica Zvonar, Prilog poznavanju života i rada Ivana Kostrenčića u Beču: 1868.-1875., *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 24, Zagreb 2006., str. 187-198.

⁴ Glede Kostrenčićeva interesa za politička gibanja u domovini usp. Ivica Zvonar, Dnevnički zapisi Ivana Kostrenčića o reviziji hrvatsko-ugarske nagodbe (1871.-1872.) iz Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 23, Zagreb 2005., str. 259-271.

koliko dana kasnije, 29. srpnja.⁵ Njegovim dolaskom u Zagreb i utemeljenjem Kraljevske sveučilišne knjižnice Hrvatska se aktivnije uključuje u opće razvojne pravce modernoga knjižničarstva.⁶ Kostrenčić je zaslužan i za gradnju nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice na Marulićevu trgu u Zagrebu. Također, povratkom u domovinu aktivno se uključio u kulturni život Hrvatske te je 1877. godine postao tajnik i blagajnik Matice hrvatske, a radio je u Matici i kao cenzor.⁷

Korespondencija Rački - Kostrenčić

Pisma koje je Franjo Rački uputio Ivanu Kostrenčiću od 1868. do 1875. godine prilog su boljem poznavanju djelovanja te dvojice hrvatskih intelektualaca u teškom ali dinamičnom razdoblju povijesti hrvatskog naroda. U pismima se Rački obraća Kostrenčiću kao osobi od povjerenja. Kostrenčić je za njega prijatelj, kolega i pouzdani suradnik kojemu se obraća kad mu nešto zatreba iz Beča. Tako je tražio od Kostrenčića pomoć u svezi s kupnjom knjiga za potrebe Akademije, te pomoć oko istraživanja i pribavljanja građe koja se tiskala u Akademijinim publikacijama - *Rad*, *Starine* i serija *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*. Uz to, povremeno mu je Kostrenčić nabavljao arhivsku građu za njegove radove, dogovarao poslove oko prijepisa dokumenata, kupovao literaturu, posuđivao i slao knjige iz bečkih knjižnica te kontaktirao u njegovo ime pojedine stručnjake glede historiografskih istraživanja i restauracije umjetničkih djela. Razne poslove za sunarodnjake iz Hrvatske Kostrenčić je mogao obaviti jer je po profesionalnoj liniji ostvario niz korisnih poznanstava. Naime, budući da je u Beču radio kao knjižničar, dolazio je u kontakt s mnogim osobama iz znanstvenog i kulturnog života, surađivao je s raznim institucijama, pa je bio u prilici posredovati. Također, Kostrenčić je često prenosio poruke i pozdrave koje je Rački upućivao Baltazaru Bogišiću, Tadiji Smičiklasu, M. Ožegoviću, I. Danilu kao i mnogim drugim hrvatskim intelektualcima i političarima koji su u tom razdoblju boravili u Beču.

Rački u pismima Kostrenčiću povremeno komentira širu društvenu klimu u hrvatskom društvu te se žali na apatiju u društvu poradi bremenitog položaja hrvatskog naroda u tom razdoblju. U tom kontekstu kratko mu piše o trenutačnim političkim prilikama, a u nekoliko navrata i nešto opširnije komentira političku situaciju (npr. osvrće se na političke komentare u dnevnom tisku, piše o djelovanju Narodne stranke,

⁵ R 6247.

⁶ Više o tome usp. Ivica Zvonar, Prilog poznavanju njemačkog knjižničarstva i doprinos Ivana Kostrenčića razvoju hrvatskog knjižničarstva u 19. i početkom 20. stoljeća, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 33, br. 3, Zagreb 2001., str. 747-778., te Ivica Zvonar, Nastojanja Ivana Kostrenčića oko poboljšanja statusa knjižničara u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu krajem 19. i početkom 20. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti*, sv. 20, Zagreb 2002., str. 269-286.

⁷ Dora Sečić, *Ivan Kostrenčić: prvi hrvatski sveučilišni bibliotekar = der erste Kroatischer Universitätsbibliothekar = first Croatian university librarian*, Lokve 2000., str. 8-9.

procjenjuje odnose s Ugarskom, razmatra položaj Dalmacije i političke istupe dalmatinskih predstavnika u Carevinskom vijeću u Beču). Također, mjestimično se osvrće na kulturne prilike (npr. u Matici hrvatskoj, Jugoslavenskoj akademiji, Zemaljskom arhivu i dr.) te na zbivanja u crkvenom životu.

Tijekom 1870. i 1871., kako se vidi iz pisama, Rački i Kostrenčić su surađivali na izdavanju zbirke pjesama *Vrtić* Frana Krste Frankopana. Više puta Rački je Kostrenčića pozivao na znanstvenu suradnju u Akademijinim edicijama. Naime, osobito su ga zanimali materijali koje je Kostrenčić sakupio o protestantizmu te ih 1874. objavio u Beču pod naslovom *Urkundliche Beitræge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Suedslaven in den Jahren 1559-1565*.

Korespondencija Rački - Kostrenčić kvalitetan je izvor za uvid u djelovanje i držanje nekolicine hrvatskih intelektualaca i političara (npr. I. Danila i drugih), jer pisma koja donosim u prijepisu sažeto ilustriraju pojedine političke epizode iz povijesti hrvatskog naroda nakon Hrvatsko-ugarske nagodbe. Također, ona u određenoj mjeri pružaju uvid u suradnju i aktivnosti Račkoga i Kostrenčića na kulturnom planu, ali nam daju osjetiti i ponešto od 'duha vremena' i društvene klime toga doba.

Prijepis pisama u nastavku rada objavljujem uz kratke bilješke i komentare, ali bez ikakvih ispravaka. U tom kontekstu potrebno je upozoriti na pojedine pravopisne nedosljednosti i osobitosti u pisanju F. Račkoga. Primjerice, nazive Akademijinih edicija (*Rad*, *Starine* i serija *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*) najčešće piše malim slovima. Neke druge pojmove (npr. Akademija, Matica hrvatska) koji se danas uobičajeno pišu velikim slovima, on ponekad piše malim slovima. Također, piše «nezaboravite» umjesto «ne zaboravite», «ne bi» umjesto «ne bih», itd.

PRIJEPIS PISAMA

Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, fond: Ivan Kostrenčić, Korespondencija, Franjo Rački, XV-40 / 1-15.

Pismo 1.

Štovani gospodine!

Od davna se spremam, da vam pišem. Radujem se, što ste dobili mjesto u c. knjižnici, gdje se možete u nauci usavršiti i svomu rodu koristiti.

Ovo posljednje potiče me da vas nješto zamolim.

Akademije je već počela štampati «monumenta historica», od kojih će prva knjiga biti gotova do konca godine. U njoj su mletački spomenici, koje prepisa naš Ljubić: on čeka, da se iz Beča vrate rukopisi koje je austr. vlada bila odniela iz Mletaka god. 1866. Treba mu jih za savnjavanje sa svojim rukopisi.⁸

Ali još nješto. Akademija misli buduće godine započeti izdavanje sbornika, u koj će se uvrstiti pomanji spomenici tako historijski kako jezikoslovni, koji neidu u one velike sbirke, štono jih na umu imade akademija. To bi bila vrst «arkiva», valda pod imenom «starina».⁹

Od više godina spremam akta Zrinjsko-Frankopanske urote za Leopolda I. Što je u mletačkom arhivu, prepisao je Ljubić i nješto iz Berounskoga prepisao T. Smičiklas,¹⁰ što je u Johaneumu dat će se prepisati itd. Ali znam da imade akta u Beču, imenito u arhivu vojenoga ministarstva (valjda medju krajiškimi), po svoj prilici bit će u tajnom dvorskom arhivu itd.

Sada znate, o tiem se radi. Kada bismo imali sve ovo prepisano, našampalo bi se ili u posebnoj knjizi ili u «starinah»; a tek onda dala bi se napisati kritička povjest nečem, sveudilj malo razjašnjene urote.

Molba je dakle moja ovo: pobrinite se, da saznate, gdje se u tamošnjih arhivih itd nalaze rečena akta; ova pobilježite, dajte nam jih prepisati na trošak akademije itd.

⁸ Šime Ljubić je u 'mletačkim arhivima' prikupljao dokumente koje je Hrvatska (tada Jugoslavenska) akademija znanosti i umjetnosti u razdoblju od 1868. do 1891. objavila u svojoj seriji *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium* pod naslovom *Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike*.

⁹ Treba ovdje upozoriti da Akademija izdaje časopis *Starine* od 1869. godine. Pojedine zbirke izvora, kao i kraće historioografske rasprave, objavljene su u *Starinama*. Do danas su tiskana 63 sveska.

¹⁰ F. Rački je 1873. u Zagrebu objavio *Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*. U uvodu je kratko naveo da je građu za tu knjigu pribavio iz «deset arkiva i knjižnica», a u tom poslu ga je glede prikupljanja isprava iz arhiva u Beču «marljivo pomagao prijatelj Ivan Kostrenčić», dok mu je dokumente «čuvane u Mletcih» i Grazu sakupio Šime Ljubić, a «vaticanske spomenike» dobio je u prijepisu od prijatelja o. Augustina Theinera. Usp. *Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*, Zagreb 1873. No, zanimljivo je primijetiti da u zahvali u predgovoru Rački ne spominje T. Smičiklasa. Također, i Smičiklas u životopisu Račkoga nigdje ne piše da je na bilo koji način sudjelovao u pripremi *Izprava*. Usp. Tade Smičiklas, *Život i djela Dra. Franje Račkoga*, Zagreb 1895., str. 94-95.

Govorte o tom s g. drom Bogišićem¹¹ koji je sada u Beču (hotel Wandl), jer je njemu otvoren pristup u vojeni arhiv, neka vas on preporuči ondje, ili sam nadje prepisače itd. O tom ću mu sam ovieh dana pisati.¹² Govorte takodjer s g. T. Smičklasom, liepo ga u moje ime pozdravite i popitajte: na koga bi se imao obratiti, da nam prepíše ona akta Berounske biblioteke, koja je on tamo excerptirao. Molite ga u moje ime da bi mi sam pisao, i poslao svoje podpune priepise.

U obće sada gdje imate liepu priliku, nezaboravite na nas i možebit ću ja ove zime do vas.

Pozdravljajuć vas ostajem
U Zagrebu 20/10 1868.

Vaš prijatelj
Franjo Rački

Pismo 2.

Vele cienjeni prijatelju!

Na vaše pismo od 5 t. m. bio bi odmah odgovorio, da nisam na dvoje čekao: da se oslobodimo predaje Kukuljevićeve knjižnice, koja je jučer dovršena i da mi dodje vaša pošiljka s knjigami, na kojoj vam se zahvaljujem. Gledat ću vam knjige čim prije vratiti onako kako želite.

Glede beletritika, koj i vas zanima, nije se moglo ništa izvjestna učiniti, dok nije književno djelovanje matičino konačno preneseno na akademiju, što je tek ovijeh dana učinjeno. Sada vam taj stvar ovako stoji. Akademija je imenovala odbor (ja, Šulek¹³, Mesić¹⁴, Jagić¹⁵, Jurković¹⁶, Torbar¹⁷), koj će upravljati književnim djelovanjem matice. Njemu stoji na dispoziciji prihod a) iz zaklade matičine, popriečno či-

¹¹ Baltazar Bogišić, hrv. pravnik, etnograf i knjižničar (1834.-1908.). U razdoblju od 1863. do 1868. bio je knjižničar Dvorske knjižnice u Beču. Usp. «Bogišić, Baldo (Baltazar)», *Hrvatska enciklopedija* (dalje: HE), sv. 2, Zagreb 2000., str. 197.

¹² U tom kontekstu valja upozoriti da je T. Smičklas ustvrdio: «Rački je poslije ponukao prijatelja dra. Bogišića, da ovaj zbornik (*Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*, nap. I. Z.) popuni prepisima iz pariškoga državnoga arkiva.» Usp. Smičklas, *Život i djela*, str. 95.

¹³ Bogoslav Šulek, hrv. polihistor, publicist i leksikograf (1816.-1895.). Od 1866 je član JAZU. Objavio je *Njemačko-hrvatski rječnik*, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*, te *Jugoslavenski imenik bilja*. Usp. Igor Gostl, «Šulek, Bogoslav», *Hrvatski leksikon* (dalje: HL), sv. 2, Zagreb 1997., str. 542-543.

¹⁴ Matija Mesić, hrv. svećenik i povjesničar (1826.-1878.). Aktivno je djelovao u Matici hrvatskoj, kojoj je bio i predsjednikom (1872.-1874.). Također, sudjelovao je u radu Hrvatskog sabora 1861., a bio je i član različitih odbora za pitanja razvoja i reforme školstva. Godine 1867. postao je članom JAZU, a 1871. izabran je za ravnatelja Pravoslavne akademije. Prvim rektorom Zagrebačkog sveučilišta imenovan je 4. listopada 1874. Usp. Mica Orban, *Biografija i bibliografija Matije Mesića*, u: *Matija Mesić – prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu: zbornik radova sa znanstvenog skupa o Matiji Mesiću u povodu 170. obljetnice njegova rođenja 1826.-1996.* (gl. ur. Mato Artuković), Zagreb; Slavonski Brod 1997., str. 7-24.

¹⁵ Vatroslav Jagić, hrv. slavist (1838.-1923.). U Zagrebu je s J. Torbarom i F. Račkim 1864. pokrenuo časopis *Književnik*. Godine 1876. angažirao se u pokretanju znanstvenog časopisa *Archiv für slavische Philologie*. Aktivno je djelovao u JAZU te u bečkoj Akademiji. Usp. Radoslav Katičić, «Jagić, Vatroslav», *Hrvatski biografski leksikon* (dalje: HBL), sv. 6, Zagreb 2005., str. 229-234.

stih 1400-1500 for. na godinu, te iz b) Draškovićeve zaklade, prieko 500 for. Pošto se je tolika vika digla, da matica poduprie beletritik, neće joj se ni odbor moći oteti, te će valjda zaključiti, da za buduću godinu matica preuzme izdavanje takova lista. Ona bi nakladateljicom bila, te bi dielila gubitak i korist. Misli se ipak, da bi se ako ne bar a to znatno veći dio troška podmirio pretplatom, a članovi bi matice taj list primali ili badava ili za pol ciene. U to ime mogla bi zaklada jedan dio dohodka žrtvovati. Uredništvo bi bilo odbornno, misli se: Trnski, Jurković, Jagić, Pavel ili Šulek, a ime bi dao Deželić, samo da se s «Dragoljubom»¹⁸ nagodimo. On bi imao platu i nagradu za ono, što piše. Nagradu za priloge od 20-40 for: To vam je sve u kratko. Ako što bude iz toga posla, odlučit će se ovih dana i prema tomu oglašiti.

Svi će se kušati. Ako neide, udarit ćemo drugim putem. Osim časopisa mislimo troškom matice izdavati i druga djela, ali po njevoj osnovi, a ne kako je do sada bez glave činjeno. Ali o tom drugom prilikom, pa ćemo možebit i vašega sudjelovanja trebovati.

Veoma biste se našoj knjizi zadužili, kada biste izradili raspravu o pokusu reformacije kod nas na jugu. Ja sam nekada sam na taj predmet mislio. Štampom materijal bit će vam poznat. Mislim, da su u tom predmetu važni likovi Ungnadovi štampani u Arkivu oester. koje izdade bečka akademija. Ako mi što medju Kukuljevićevimi rukopisi dodje u ruku, rado ću vam poslati. Mogli biste izraditi liepu monografiju, koju bi akademija naša štampala ili u «radu»¹⁹ ili na poseb.

Pozdravite gg. Bogišića i Miškatovića²⁰. Prvomu ću odgovoriti, drugomu nješto poslati. Imao sam ovih dana silna posla.

Primih pismo od g. Utješenovića²¹ radi Vukove slike. Odgovorit ću čim dospijem. Preporučam vam rukopise odnoseće se na frank.-zrinj. urotu.

Primate izraze moga štovanja, kojim jesam

Vaš

Fr. Rački

U Zagrebu, 16/12 1868.

¹⁶ Vjerojatno je riječ o Janku Jurkoviću, hrv. pedagogu i piscu (1827.-1889.). Bio je pravi član JAZU, a od 1882. i potpredsjednik Matice hrvatske. Usp. Nevenka Videk, «Jurković, Janko», HBL, sv. 6, Zagreb 2005., 650-651.

¹⁷ Josip Torbar, hrv. prirodoslovac (1824.-1900.). Član JAZU od 1866. Pokretač *Književnika* te urednik *Katoličkog lista* i *Gospodarskog lista*. Usp. «Torbar, Josip», HL, sv. 2, Zagreb 1997., str. 577.

¹⁸ *Dragoljub: zabavan i poučan tjednik* bio je serijska publikacija koju je uređivao i izdavao Gjuro Stj. Deželić, a izlazila je u Zagrebu 1867.-1868. godine.

¹⁹ Riječ je *Radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, koji izlazi od 1867. godine. Na stranicama *Rada* su hrvatski povjesničari objavili niz vrijednih znanstvenih rasprava.

²⁰ Josip Miškatović, hrv. publicist i političar (1836.-1890.). Zastupnik Narodne stranke. Pisao u *Pozoru*, uređivao *Novi Pozor*, *Zatočnik* i *Obzor*. Usp. Vera Ciliga, «Miškatović, Josip», *Enciklopedija Jugoslavije* (dalje: EJ), sv. 6, Zagreb 1965., str. 138-139.

²¹ Moguće je da se radi o Ognjeslavu Utješenoviću-Ostrožinskom, hrv. političaru i književniku (1817.-1890.). On je bio autor rasprava o preuređenju Habsburške Monarhije te o krajiškom i zadrugarškom uređenju, a pisao je i pjesme. Usp. «Utješenović-Ostrožinski, Ognjeslav», HL, sv. 2, Zagreb 1997., str. 617.

Pismo 3.

Prijatelju!

Ja polazim sutra u jutro u Beč, kamo ću ako bog da, brzim vlakom prispjeti u večer. Imajte dobrotu subotu u jutro pohoditi me u «Hotelu - Wandl», gdje ću vas čekati do 10 sati; inače ću vas sam potražiti u biblioteci.

Pozdravljajući vas ostajem

Vaš prijatelj

Fr. Rački

U Zagrebu 4 kolovoza 1870.

Pismo 4.

Štovani prijatelju!

Hvala vam na poslanih knjiga, koje ćete za koj dan dobiti natrag. Kamo želite, da vam se uprave, na knjižnicu ili na stan ?

Priobćih priposlane Frankopanove pjesme. Nebiste li poslali prepis sviju pjesama, da se dadu u štampariju i do 30 travnja o. g. izadju ? Meni je sve jedno, možete vi sami biti izdavateljem, ako to volite, nego li da jih zajedno izdamo. Ako mislite, a vi jih odmah pošaljite: Molio bih vas takodjer za moje izvadke.

Ovdje se misli proslaviti 30 travnja; kako ? o tom drugi put, kada se program učvrsti.

Prem se odpuštom Raucha nije sustav promienio, to se ipak nadamo boljem stanju. Već se sada slobodniji duh poradja.²²

Izručujući pozdrav preuzv. g. Metelu Ožegoviću²³, dru Miklošiću²⁴, Preradoviću itd ostajem

Vaš prijatelj

Fr. Rački

dne 4/2 1871

²² Levin Rauch, hrv.-dalm.-slavonski ban (1919.-1890.). Kao unionist sukobljavao se s Narodnom strankom, te progonio oporbeni tisak. U siječnju 1871. umjesto njega je na mjesto bana imenovan Koloman Bedeković. On je donekle ublažio Rauchovo nasilje. Franjo Josip je 7. veljače imenovao vladu Karla Hohenwarta koja je obećala promjene u smislu većih zakonodavnih ovlasti zemaljskih sabora prema Carevinskom vijeću. Usp. «Rauch, Levin», HL, sv. 2, Zagreb 1997., str. 352.

²³ Metel Ožegović, hrv. političar (1814.-1890.). Bio je zastupnik Hrvatskog sabora na zajedničkom Hrvatsko-ugarskom saboru (1843.-1844. i 1847.-1848.), tajnik Ugarske dvorske kancelarije (1845.) i savjetnik pri Ugarskome namjesničkom vijeću (1847.). Koncem srpnja 1848. član je hrvatskog poslanstva koje je neuspješno pregovaralo s predstavnicima mađarske vlade. U prosincu 1848. postaje savjetnik Ministarstva unutarnjih poslova u Beču, a 1851. postaje vijećnik Vrhovnoga kasacijskog suda, član Državnog savjeta i tajni savjetnik. Godine 1858. dobio je barunstvo. Za kratki pregled Ožegovićeve života i rada usp. Marija Karbić, «Ožegović, Metel», HL, sv. 2, Zagreb 1997., str. 220. Detaljnije o Ožegovićevu djelovanju usp. Jaroslav Šidak, *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49*, Zagreb 1979., i Jaroslav Šidak, *Studije iz hrvatske povijesti XIX. stoljeća*, Zagreb 1973.

²⁴ Franc Miklošič, slov. jezikoslovac (1813.-1891.). Na njegov prijedlog je Kostrenčić bio primljen 1868. na dvomjesečni probni rok u Dvorsku knjižnicu u Beču. O Miklošiću usp. «Miklošič, Franc», HE, sv. 7, Zagreb 2005., str. 298.

Pismo 5.

Štovani prijatelju!

Nemogu vam dosta zahvaliti u ime svoje, a i u ime naše knjige nad pošiljkom današnjom t.j. za pripisane priepise. Ništa mi nepišete radi nagrade za priepisivanje.

Ja ću vam za koji dan obširnije pisati o izdavanju ovih akata, jer se i sam imam prije uputiti. Za sada vam samo to kažem, da će mi biti briga, da dodju umah pod tisak.

Glede Frankopanovih pjesama, – i ovdje bi se do 30 travnja o. g. doštampale. Medju tim, ako držite za ugodnije, dajte jih štampati u Beču ; za trošak štamparski ja ću se pobrinuti, samo mi pošaljite troškovnik ili proračun čim prije. Izlučite da kako «* **²⁵», pa mi priepis ovih pošaljite za našu knjižnicu medju rukopise. Izdanje neka bude liepo. Nebi li se u onakovu formatu i na onakovu papiru štampale kano što se «Rad» štampa? Napried se može dodati slika kneževa, koju ću dati ovdje u Muzeju litografijom snimiti i vam poslati, da se u Beču litografuje. Za predgovor lasno. Bolje da se štogod o pjesmah napiše, nego li obširno o životu, koj će se drugdje opisati. Ja mislim, da budete vi sami izdavatelj, jer ste sami pjesme našli i mučili se. Što se dobi-je od razprodaje, budi vam nagrada za trud. Mislim, da bi se moglo izdavanje štampati u 1.000 iztisaka.

Ako nebiste na ovaj predlog pristali, onda vas molim da mi odmah pjesme pošaljete, jer bi jih ovdje dao tiskati.

Drugi put više. Medju tim još jednom hvala i pozdrav

Vaš

Fr. Rački

U Zagrebu 18/2 1871.

Pismo 6.

Štovani prijatelju!

Kako razabirem iz vašega pisma od 23. t. m. bit će svakako bolje, da se pjesme ovdje štampaju, i to iz dva razloga: a) jer se ovdje mogu kod Albrechta²⁶ doštampati do 20 travnja, i b) jer će se cijenije štampati nego li u Beču. Albrechts će štampati pjesme u formatu i na papiru «Rada» za 20 for. Po 500 iztisaka, a za svaku stotinu više 2 for. dakle tisuću komada za 30-40 for.

Dvoje vam valja imati pred očima: u naših okolnostih je papir, štampa i format doista ukusan i sjajan. S vremenom možemo misliti na veću sjajnost. Na dalje knjiga nesmije biti preskupa, inače se nerazpača, pa se svrhu nepoluči. Što će nam knjige ležeće u knjižarni?

²⁵ Jedna riječ nečitka.

²⁶ Dragutin (Carl) Albrecht, litograf i tiskar (1824.-1887.). Tiskao je mnoga izdanja JAZU kao i razne periodičke publikacije poput *Književnika*, *Hrvata*, *Kukuljevićeva Arkiva* i dr. Usp. Olga Maruševski, «Albrecht, Dragutin (Carl)», HBL, sv. 1, Zagreb 1983., str. 68-69.

Glede troška ovako mislim: biskup mi obećao, da će on dati štamparski trošak za «akta». O pjesmah nije bilo govora, jer nam nisu bile poznate. Ako biskup ne bi mogao preuzeti i taj trošak, onda mislim da damo pjesme štampati, ja preuzimam jamstvo, kod štampara. Sve što se prieko štamparskoga troška razproda, budi vaše. Ovdje bi se dakle pridržao novac od razprodanih knjiga, dok se onaj trošak podmiri; sve ostalo bi vam poslao. Inače da kako ako biskup dadne trošak. Mislim, da će biti dosta 1.000 otisaka. Vi ćete dakako za trud i druge radnje dobiti koju stotinicu.

Ako se dakle s tim slažete, onda uradite ovako: Mislim, da će štampanju i vremenu radi biti korisnije, da vi svoj rukopis kolacionirate, s izvornikom, pa da kolacionirani i za štampu gotovi rukopis ovamo čim prije pošaljete. Na nas se možete osloniti, jer ću korekturu voditi ja, Jagić i Daničić²⁷. Svakako biste imali taj posao do konca tjedna dogotoviti. Predgovor možete napisati kašnje.

U ostalom uzdajte se u me; ja vam neću krivo učiniti.

Novac ćete za koji dan dobiti; isto i knjige.

Pozdravljajući vas, u naglosti

Vaš

Fr. Rački

dne 27/2 1871.

Pismo 7.

Štovani prijatelju!

Novac za drvoreze imao vam dr. Dežman u ime uredništva «Vienčeva» poslati.²⁸ S te strane je stvar gotova. S toga netreba vam više brinuti se za kamenotiske, jer jih netriebamo.

Ja vam nešaljem araka za korekturu, jer bi tiskanje zapelo, a željeli bismo, da knjiga izadje na 30 o. m. Tiskarna obećaje.

Molim vas dakle: a) da sastavite i umah pošaljete predgovor, u kojem treba u kratko razložiti samo, odakle su pjesme crpljene; ako treba što dodati, može se to i ovdje. b) da mi naznačite koliko bi vam otisaka mogao poslati. Vi jih prodavajte u Beču, kako vas volja, i to u svoju korist. Drugo ću ovdje pridržati, da se razproda za podmirenje štamparskoga troška. Što preostaje, bit će vaše. – Izdavalac ste vi sam; za trošak jamčim ja.

Pozdravljajući vas ostajem u hitnji

Vaš

Fr. Rački

U Zagrebu 13/4 1871.

²⁷ Đuro Daničić, srp. filolog (1825.-1882.). U Zagrebu je na poziv J. J. Strossmayera i F. Račkoga radio na prikupljanju građe za Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika što ga je po osnutku pokrenula JAZU. Usp. Jure Šonje, «Daničić, Đuro», HBL, sv. 3, Zagreb 1993., str. 214-217.

²⁸ Ivan Dežman, hrv. liječnik, leksikograf i pisac (1841.-1873.). Bio je zastupnik u Hrvatskom saboru. Objavljivao je književne radove u periodici (*Glasonoša*, *Domobran*, *Dragoljub*). Bio je jedan od osnivača književnog časopisa *Vienac* i njegov urednik god. 1871.-1872. Usp. Vladimir Dugački, «Dež-

Pismo 8.

Štovani prijatelju!

Ovih dana imao sam toliko posla, da vam nisam mogao umah odgovoriti na vaše pismo od 21 pr. m.

Hvala vam na pošiljki. Pismo Kr. Frankopana na mogućkoga izbornoga kneza, jer razjasnjuje kašnje namjere, štampat ću na prvom mjestu. Što odlučih moje i vaše izvadke štampati, razlog je, jer se njimi popunjuju ostale izprave, koje imam. Nam su poznate samo bečke izprave; a kada budu sve štampane, koje ja imam, imenito mletačke itd, vidit ćete, kako oni izvodi liepo pristaju u tu sbirku. Ja sam da kako one izvode iznovice redigovao. Bit će to liepa knjižurina. Dat ću ju štamparu do ***²⁹; imade još. Skoro toliko listina koliko bečkih.

Kako su se ovdje stvari u novije doba promienile bile, nadasmo se dobru uspjehu kod izbora; ali ne toli sjajnu. Mnogo se imade zahvaliti organizaciji narodne stranke usljed maximirova sastanka. Prvi se put pokazalo, da je i u nas disciplina moguća. Moglo bi bilo doći u saboru još vrstnijih narodnjaka; ali mi smo se glavno osvrtnali na to, tko može izabran biti.

Izbori su učinjen samo prvi korak. I mi ćutimo teškoću svojega zadatka: nastojat ćemo, da ga častno riješimo; uspjeh nije jedino u naših rukah. Učinili smo potrebite korake, da Žumberčani izjave svoju suvislost s Hrvatskom. Liepa hvala g. Miklošiću.³⁰

Čini se, da se lomi i u Cislajtani. Samo nek bi, da je desnica car. vieća premalo odlučna; a još najneodlučniji naši Dalmatinci, od kojih nije imao nitko srдца očitovati, što je njihova adresa kazala glede pripadnosti Dalmacije. Slobodno to recite g. Danilu.³¹ U ostalom ja ću mu pisati ovih dana.

Pozdravljajuć gg. Miklošića, Danila s drugovi, Markovića³² itd ostajem

Vaš

Fr. Rački

U Zagrebu 4 lipnja 1871.

man, Ivan», HBL, sv. 3, Zagreb 1993., str. 368-369. Inače, *Vienac: zabavi i pouci* izlazio je u izdanju Matice hrvatske u Zagrebu od 1869. do 1903. U razdoblju koje zahvaća ova korespondencija uređivali su ga u raznim fazama Đuro Deželić, Ivan Perkovac, Ivan Dežman, Franjo Marković i August Šenoa.

²⁹ Jedna riječ nečitka.

³⁰ Narodna stranka je na izborima u svibnju 1871. izvojevala veliku pobjedu, a Rački je bio izabran za zastupnika. Sve to je njemu i federalističkoj politici Narodne stranke dalo poticaj. Detaljnije o tome usp. Gross, *Vijek i djelovanje*, str. 224-225.

³¹ Ivan Danilo, hrv. političar i filolog (1820.-1895.). Član Narodne stranke i njezin zastupnik u Dalmatinskom saboru 1864.-1867., a od 1870. poslanik u Carevinskom vijeću u Beču. Vodio je polemike s autonomaskim glasnikom *La Voce dalmatica*. Zalagao se za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom. O I. Danilu usp. Lovorka Čoralčić, «Danilo, Ivan», HBL, sv. 3, Zagreb 1993., str. 219-221.

³² Franjo Marković, hrv. književnik, filozof i političar (1845.-1914.). O njemu usp. Vladimir Filipović, Franjo Marković-rodoljubni pjesnik i učitelj filozofije, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, sv. VIII, br. 15-16, Zagreb 1982., str. 7-24.

Pismo 9.

Vele cijenjeni prijatelju!

Prof. Mesić imao vam izručiti moj pozdrav i poruku, da pošaljete, ako niste u Djakovo poslali, izpise iz proračuna 1861-66. Molim vas, da toga ne zaboravite. Sada, pošto je sabor odgodjen, možemo udobnije učiti ovo pitanje.

Na dalje – izvolite naručiti u tamošnjoj knjižari ono djelo o jakinskih spomenicima, koje ste bili preporučili u svojem listu. Ovdajšnje knjižare nestoje u takovu savezu. Neka se pošalje na akademiju uz poštanski pouzetak.

Listine se štampaju, ali polagano, jer imade malo slagara ovdje, razumijevajućih različite jezike. Molim vas, pogledajte u arhivu, imade li, nadam se, izvještaja od carskoga u Carigradu residenta Casanove i od tumačnika Panajote od god. 1865-71, u kojih bi se spominjala poslanstva Petra Zrinskoga na Portu.³³ Ovakovi se izvještaji nagovještaju u mletačkih, koje imadem; a spominje jih takodjer Hamer: *Gesch. der osm. Reiches* (Pest 1833) III, 645. b.³⁴ Dobro bi mi došli za popunjenje mletačkih i rimskih. Ako nadjete, dajte jih prepisati; samo bih želio čim prije.

Bit će vam prof. Mesić bio kazivao, da je bio ovdje prof. Sickel.³⁵ Bio zadovoljan i obećao doći k ljeti na duže vremena. Izručite mu moj pozdrav.

Žao mi je, što je sabor odgodjen, poradi sveučilišta i ostalih zavoda, za koje bi se bili pobrinuli. Glede ostalih Magjari si veoma škode odgadjanjem, jer tim gube pristaše.

Pozdravljajući vas ostajem u naglosti

Vaš prijatelj

Fr. Rački

U Zagrebu 26/9 1871.

Pismo 10.

U Zagrebu 14 stud. 1871.

Štovani prijatelju!

Što prigovarate glede nevještine u financ. pitanjih, imate s jedne strane pravo; ali budite uvjereni da kada se jednom dodje do razpravljanja tih pitanja, da će se ozbiljno uzeti u ruke. Mi smo još u mnogih strukah javnoga državnoga života novaci; a to nije bilo inače ni moguće u tih okolnostih.

Preporučam vam, da pregledate depeše poslanika carskih u Carigradu god. 1665-71; može bit će se što god naći za popunjenje spomenika, kojih su do sada štampana 4 tabaka, u kojih oni idu od 1665 do početka 1670. Dobio sam više nota rimskoga poslanika ili nuncia kod carskoga dvora iz vatikanskoga arkiva. Vidjet ćete, da će biti zbirka veoma znamenita.

³³ Radi se o Ivanu Casanovi i Nikusu Panajotisu, koje Rački spominje u predgovoru knjige *Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*.

³⁴ Usp. Joseph von Hammer, *Geschichte des osmanischen Reiches*, Pest 1833.

³⁵ Povjesničar Theodor Ritter von Sickel.

Ni ovoga lista ne mogu završiti bez naručbine. Budite tako dobri, te posietite prof. Sickela ; liepo ga s moje strane pozdravite i zahvalite se, što mi je poslao svoje djelce o trident. saboru.³⁶ Popitajte se u njega, kojim bi načinom došli, da se liepa statuta Apola, koju je on u našem muzeju vidio, pod rukovodstvom prof. Conzina³⁷ izpuni i popravi. Sliedite njegov savjet, te; ako vam on svjetuje, pohodite prof. Conzina, i molim vas obaviestite me o sve tom. Mi smo pripravnii statuu poslati na trošak muzejski u Beč. Izvolite me o svem tom obaviestiti čim prije. O tom bi se imao neki drugi brinuti, ali, žalibože, kod nas spade knjiga na dva lista.

Izvolite izručiti moj poklon preuzv. g. bar. Ožegoviću, pozdrav prof. dru. Miklošiću i drugim.

Vaš prijatelj
Fr. Rački

Pismo 11.

Vele cienjeni prijatelju!

Oprostite, što jedva sada odgovaram na vaše inače zanimivo pismo od 13. t.m.

Što je izmedju prijatelja Danila i Škrejšovskoga³⁸ bilo, to ja ne znam, niti sam pozvan, da se u to miešam.

A nisam ni opazio one viesti iz Politike u «Obzoru»³⁹; jer riedko čitam «pol. pregleda», pošto mi je njegova sadržina obično poznata neposredno iz drugih novina. Ja dakle nebi bio ni znao, da je «Obzor» primio onu viest, da mi niste pisali.

Glede sadržine «Obzora» valja nam znati, da on u glavnih pitanjih zastupa načela nar. stranke; ali ova nije odgovorna za svaku viest, koja se čita u «pol. pregledu» ili kojem dopisu. Ni meni nisu povoljne koje kakove sitnice, koje n. p. Tomić uvrsti u list; ali tomu se neda uteći kod svakdanjega tiska.

Toliko glede odnošaja «Obzora» naprama nar. stanci.

Inače inati se stvar s pismom g. Danila na uredništvo «Obzora». Primivši vaše pismo pohitih onamo, te mi g. Božić⁴⁰ reče, da on nije htio priobćiti Danilova pisma glavno za to, pače jedino za to, što je, pročitavši ga, uvidio, da je ono pisano «ni motu primo primi», te da nebi štovanu piscu služilo na čast; a za dokaz dade mi ga pročita-

³⁶ Radi se o djelu *Zur Geschichte des Concils von Trient (1559-63.) Actenstücke aus österr. Archiven*, koje je objavio Th. Ritter von Sichel u Beču 1872.

³⁷ Možda je ovdje riječ o Cyrillu Conzinu.

³⁸ Nisam uspio utvrditi tko je Škrejšovski.

³⁹ Zagrebački dnevnik *Obzor*, na koji se ovdje misli, izlazio je od 1871. do 1881.

⁴⁰ Klement Božić, hrv. novinar (1837.-1893.). Kao pristaša narodnjaka surađivao je u zagrebačkom *Pozoru* i zadarskom listu *Il Nazionale*. Radio je u uredništvu sisačkog *Zatočnika* i hrvatsko-slovenskog lista *Südslawische Zeitung*, odnosno *Südslawische Correspondenz* i *Braniku*. Od srpnja 1871. do umirovljenja 1889. član je uredništva, a od 1880. do 1886. odgovorni urednik *Obzora (Pozora)*. Usp. Redakcija, «Božić, Klement», HBL, sv. 2, Zagreb 1989., str. 235-236.

ti. Ja sam pismo t.j. ono nekoliko redaka pažljivo pročitao; pak se uvjerio, da bi ga sam Danilo, da mu se sada vrati, poderao, jer bi se osvjedočio, da nedolikuje njegovu lepu umu i čistoj duši. Ono kaže nešto i nekaže ništa, a u samoj je formi neugladjeno.

Ovo kažete i g. Danilu, kojega mi lepo pozdravite. Ako je što neuljudnosti, to je u Božića, što mu nije pisao, za što mu nepriobćiv pisma.

Još nešto o sadanjoj politici braće prekovelebitske, koja je izazvala onu neumjesnu primjetbu u «Politici».

Vi znate, da smo mi i u «Obzoru» odobrili politiku dalm. sabora, izuzem u njegovoj posljednjoj adresi t. j. što su oni, dok se Dalmacija sjedini, odlučili sudjelovati podupirajući Hohenwartovu⁴¹ politiku federalistički. Dalmatinci bi mudro radili, uljezmu u Hohenwartovo car. vijeće, u koje bi bili došli svi federaliste. Ali inače se stvar imade pod Auerspergovim⁴² ministarstvom, koje je loše izdanje **⁴³. Sada nastaje i za našu braću dužnost, da se povedu, ako ne za Čehi, bar za Slovenci i Tirolci. Idu li ovi u «Reichrath», neka idu u božje ime i Dalmatinci; neidu li oni, neka izostanu ovi; a neka se nepovedu za Poljaci. Jer mislimo, da se one koncesije, koje bi Dalmatinci može bit od centralista izhodili, nemogu prisposodobiti posljedicam vjekovite oportunisteske politike.

Ovako mi ovdje sudimo ; ali toga u javnosti neizričemo; jedno za to što nebi rado, da nam se u Zadru rekne: što se miešate u naše poslove, koje mi bolje razumijemo ; drugo za to, da se neodkrije golotinje slavenske u Austriji nesolidarnosti.

I ovo izvolte priobćiti prijatelju Danilu, u kojega čistom značaju i rodoljublju nitko ne sumnja.

Ako se nebudem mogao oteti, prem bi rado, možda ćemo se za koj dan vidjeti u carevoj prestolnici.

Pozdravljajući vas ostajem

Vaš prijatelj

U Zagrebu na Božić 1871.

Fr. Rački

⁴¹ Karlo Hohenwart, grof, austr. i austroug. političar (1824.-1899.). Bio je predsjednik vlade i ministar unutarnjih poslova te zastupnik u Carevinskom vijeću. Usp. «Hohenwart, Karl», HE, sv. 4, Zagreb 2002., str. 606.

⁴² Radi se o predsjedniku austrijske vlade od 1868. do 1870., knezu Karlu Auerspergu.

⁴³ Jedna riječ nečitka.

Pismo 12.

U Zagrebu 30 travnja 1873.

Štovani prijatelju!

Danas ili sutra bit će vam poslano 5 iztisa iz pravne o urota P. Zrinskoga i Fr. Frankopana. Primite jih u znak moje zahvalnosti i štovanja, i za koliko toliko priznanje truda vašega kod ovih izprava. Izvolite pročitati moj predgovor, u kojem očitujem, da ne mislim, da su ovim sbornikom izcrpeni izvori o tom pitanju. Osobito valjalo bi sabirati spomenike o daljnjoj sudbini Katarine i njezina sina A. Ivana⁴⁴ u obće o posljednjih Zrinskih i Frankopanih, kano i o imetku njihovom. Ostaje dakle i vašoj djelatnosti široko polje u tom pitanju, koje, kako vidim, veoma vas zanima.

Vaše misli o historičkoj radnji u nas, koje ste u «Obzoru» objelodanili, imadu mnogo istine. Ali koliko stoji do vlade, na koju se pozivate, i do njenih organa, ne možemo se nadati upravo nikakove pomoći sada, a bojim se, niti u bližnjoj budućnosti. Da vam je samo vidjeti činovnike našega zem. arkiva i predstojnike gradskih i županijskih arkiva !! Medju tim, ako mi iole vrieme dopusti, ja ću odgovoriti na vaše primjetbe, da zadobijem priliku opet ošinuti vladu, koja prezire i saborski zaključak glede zem. arkivara.

Čitao sam, da ste svoje spomenike o protestanstvu u nas u XVI vieku predali bečkoj akademiji. Prem sa gledišta znanosti, sve je jedno, tko izda : mislim, da bi vaši prilozili bili dobili mjesta i kod nas. Ne znam kako će vas bečka akademija nagraditi, prem znam da nagrada ne bje za vas glavni «movens», ali i mi bi vam odmjerili pristojnu nagradu. U ostalom radujem se ovim spomenikom.

Ako je od prošle godine izdana koja knjiga o rukopisih dvorske knjižnice, molim, da ju naručite za akademiju kod bečkoga knjižara, koj ju može poslati uz ***⁴⁵ poštarski. Mi imamo četiri knjige.

Pozdravljajući vas ostajem

Vaš prijatelj
Fr. Rački

Pismo 13.

U Zagrebu 13 rujna 1873.

Štovani prijatelju!

Evo kakovi smo svatovi mi zagrebčani ! Obraćamo se na vas, kada nam što god iz Beča treba. Tako je i meni sada.

⁴⁴ Antun Ivan (rođ. 1651.) bio je jedini sin Petra i Ane Katarine Zrinski. Usp. Jaroslav Šidak, «Zrinski», EJ, sv. 8, Zagreb 1971., str. 634.

⁴⁵ Jedna riječ nečitka.

Za veliku sliku Salgettievu⁴⁶ «Jugoslavija» trebali bi okvir po primjerku, koj vam šaljem s molbom, da se kod tamošnjih okvirara upitate, pod koju cieniu htjeli bi ga dati. Nacrt je od samoga Salgettia a pismene opaske, protumačit ćete sami. Meni se preporuča ovdje: Rudolf Maner Vergolder I Plankengasse 3. Slika je 15 stopa i 2 ¼ jedra dugačka, a 10 stopa i 2 ½ palca široka. Molim, da me o tom čim prije obavijestite uz povratak ovoga nacrtu.

Inače ne ima ovdje ništa novoga, čega ne bi iz listova doznali. Naši srednjaci izčekuju novu vladu, ali čini se, da je ona težak porod, ne bude li samo mrtvo rodjeno diete. Gr. Janković⁴⁷ kano da se ne mogaše pogoditi s Magjari glede banstva. Inače zavlada kod nas apatija, kakove od 1860 godine ni je bilo.

Imao bi doći u Beč izložbe radi; samo ne znam kada.

Ako se s prof. Sickelom sastanete, molim ga pozdraviti od moje strane i dodati, da će sutra one listine poslane biti na c. akademiju. Mi nismo krivi, što se tako kasno šalju.

Pozdravljajući vas

Stari prijatelj
Fr. Rački

Pismo 14.

U Zagrebu 15 ožujka 1875.

Vele štovani prijatelju!

Danas dolazim s dviema molbama pred vas, koje bi bio prije upravio, da me nješto poremećeno zdravlje ne zaprieči.

Prva molba jest, da gju udovu generalicu Preradovićku umirite, što se ni je izpunilo, kako joj bjeh obećao, da će se posao glede knjiga i novca do konca pr. god. riješiti. Tomu sam ja najmanje kriv, nego hrvatska nekriepost, lienost, koja se uvukla u odbor, u kojem moram biti i predsjednikom i bilježnikom itd. a ipak ne dospievam na sve. Već tri mjeseca tjeram, da se sastavi potrebno pismo, te ga jedva ovih dana dobih. S toga molim vas, da o tom obavijestite gju generalicu i da mi čim prije njezini stan prijavite, jer će se ono pismo do skora priobćiti sirotinjskoj oblasti u Beču. U pismu bit će navedena gotovina i knjige, koje preostaju za prodaju. Onda će joj se staviti komade na dispoziciju.

Glede knjiga preostalih ja bih to ***⁴⁸. One bi se mogle dati hrvatskoj matici na pohranu, koja bi rukovodila razprodaju i polagala račune ; jer inače knjižare će veći diel prihoda progutati.

⁴⁶ Slikar Franjo Salghetti-Drioli (1811.-1877.) naslikao je za Strossmayera veliku alegorijsku kompoziciju Jugoslavija (1870.). Usp. Žarko Domljan, «Salghetti-Drioli, Franjo», EJ, sv. 7, Zagreb 1968., str. 126.

⁴⁷ Radi se o hrv. političaru Juliju Jankoviću Daruvarskom (1820.-1904.). Detaljnije o njemu usp. Stjepan Matković, «Janković Daruvarski, Julije», HBL, sv. 6, Zagreb 2005., str. 337-339.

⁴⁸ Jedna riječ nečitka.

Sve ovo odbavivši odbor će se s narodom oprostiti i razići; a ja ću si crpsti naviku, da se u buduće neprtim u takove poslove; a najpače da pazim, s kim stupam u odbor.

Druga molba, ili bolje drugi priedlog, bio bi taj. Jednom sam vam bio ponudio naše «Starine» za vaše arkiv. miscellanea. Pošto se sada sprema gradja za VII. knjigu : to vam ponavljam ponudu. Drugova se ne ćete stiditi, jer je dr. Miklošić već poručio i pisao, da će on nješto poslati za ovu knjigu. A i ja koješta spremam. Nagrada je 25 for. po tiskanu arku redovito i iznimno i više. Bilo bi prostora za vas do 5 araka, pa se može nastaviti u dojučoj knjizi. Tiem bi se uveli u kolo akademičkih radnika, a mislim, da obzirom na rodoljublje vaše ni je vam ovo nepovoljno. Ako se misli tom slažete, obznanite mi čim prije, da se uzmognem ravnati radi gradje same.

Još jedno. Akademija će rado poduprieti vas u arkivskih istraživanjih bečkih. Ako bi na to pristali, mogli biste mi osnovu nacrtati, po kojoj biste radili.

Gledajte ! kako vam ne dam mira. A tako vam i ovdje činim. U bečkom zraku imade njemačke inicijative i radinosti – ali ovdje valja upravo otimati.

Inače ne ima ovdje ništa, što ne biste drugim putem doznali. Na polju prosvjete ide se «festina lente». Arkiv i biblioteka našim je mogućnikom sasvim u redu. Ja sam do sada dosta peckao, a ne videći odatle koristi, pače za mene zamjere, sada puštam, da voda teče, kud je tekla. Kod nas se u takovoj apatiji nazire duboko i mudro promišljena narodno-politička osnova. Habeant sibi !

Pozdravljajući vas ostajem

Vaš prijatelj
Fr. Rački

Pismo 15.

U Zagrebu 6 srpnja 1875.

Vele štovani prijatelju!

Primih vaše pismo s onim gje Preradovičke. Ovdješnji rodoljubi mislili su, da se ovim načinom, kako je to odbor učinio, zajemči i udovi i siročadi pokojnoga Preradovića sav imetak, koj se dobio ili će se dobiti od njegove književne ostavine; a to tiem više, što se odbor ne bi mogao pred narodom inače opravdati. Ja sam na to privolio znajući, kako se kod nas, često nelojalno, s javnimi prilozima postupalo. Sve je sada preuzeo ovdješnji ***⁴⁹ odbor, ***⁵⁰ poštenjak Perković⁵¹, koj će prieko bečkoga obavijestiti baštinike. Naš odbor priobćit će konačni izvještaj listovih i kani se razići ! Jedva si možete pomisliti, koliko sam imao i posla i trke. Uz sav patriotizam ne bi htio više nikada prtiti se u takav posao.

Mesić vam imao obavijestiti, da vas Senat predložio na prvom mjestu za knjižničara; ali da se imade tražiti od vas onakovo očitovanje, kakovo ste upravili na mene i

⁴⁹ Jedna riječ nečitka.

⁵⁰ Dvije riječi nečitke.

⁵¹ Nisam uspio utvrditi tko je Perković.

na Mesića. Ako i ni je toga trebalo; ja bi ipak savjetovao, da ispunite i tu formalnost. Mislim, kada budete ovdje, da će se polagano izvesti, što želite.

Pisao mi biskup, da ste ga obavijestili, kako se radi, da postane⁵² pomoćnikom biskupa Soića⁵³. Pošto ste u tu žicu dirnuli, imadem vas izvijestiti, da se i ovdje govorka po kavanah i ulicah; ali da sa mnom nitko do sada o tom govorio nije; a valjda se biskupije ne oktrojišu. Soić, kako čujem, sve taji; s toga moglo bi se ga ukloniti jedino putem parnice. A je da li će do ovoga doći, to je drugo pitanje. A i to je drugo pitanje, tko da mu bude nasljednikom. O sebi znadem, da u odlučujućih krugih niesam «persona grata». U ostalom jer se za mitre ne otimljam – ja vam ne bi ni toga spomenuo, da niste i vi takova govorkanja čuli.

U jednaka govorkanja ide i ono, da ću ja preuzeti predstojništvo odjela za bogotvje i nastavu kod naše vlade. Moja aktivna narav je odviše nepovoljna u krugovih, gdje se misli s pasivnosti ubiti sve prepore. Ne vjerujte ni u taj glas.

Iz Gradca i Ljubljane dobit ću liepih priloga za razjašnjenje seljačke bune od 1573 god.⁵⁴ Iz Ljubljane poslat će mi motive ovamo.

Imenovanje knjižničara, mislim, sliedit će u kolovozu; a moglo bi i u srpnju.⁵⁵

Pozdravljajući ostajem

Vaš prijatelj
Fr. Rački

Zaključak

Svojim javnim djelovanjem Franjo Rački i Ivan Kostrenčić ostavili su zapažen trag u hrvatskomu znanstvenom, političkom i kulturnom životu posljednje četvrtine 19. stoljeća. Oni su, kako se vidi iz njihove korespondencije bili dobri prijatelji, kolege i suradnici. Pisma koja sam u ovome radu donio u prijepisu svjedoče o njihovoj dobroj međusobnoj komunikaciji te interesu za kulturna i politička zbivanja u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Također, iz te se korespondencije ponešto može saznati ponajprije o njihovoj suradnji i privatnom životu te kretanju u društvu. U tom smislu pisma Račkoga upućena Kostrenčiću prilog su boljemu poznavanju života i djelovanja te dvojice vrijednih hrvatskih intelektualaca od konca šezdesetih do sredine sedamdesetih godina 19. stoljeća.

⁵² Ovdje se očito radi o ispuštanju slova, jer bi trebalo pisati «postanem».

⁵³ Riječ je o biskupu Venceslavu Soiću (1814.-1891.), koji je bio pristaša politike Narodne stranke, a surađivao je i u listu *Pozor*. Usp. «Soić, Venceslav», *Hrvatski leksikon*, sv. 2, Zagreb 1997., str. 448.

⁵⁴ O toj tematici Rački je objavio i monografiju. Usp. Franjo Rački, *Gradja za poviest hrvatsko-slovenske seljačke bune*, Zagreb 1875.

⁵⁵ I. Kostrenčić je podnio molbu za mjesto knjižničara u Kraljevskoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a F. Rački, kao i neki drugi Kostrenčićevi prijatelji, osobito se založio da Kostrenčić bude imenovan na to mjesto.

SLIKOVNI PRILOZI

1. Pismo koje je Franjo Rački uputio Ivanu Kostrenčiću 4. kolovoza 1870. (br. 3)

Prijatelj!

Ja polazim sutra u jutro u Beč, kamo ću, ako bog da, brzim vlakom prispjeti u večer. Imajte dobrotu sutra u jutro poslati me u „Hotel-Wandl“, gdje ću vas čekati do 10 sati; inače ću vas sam posaziti u biblioteci.

Pozdravljam vas oboje

u Zagrebu 4 kolovoza 1870.

Vas prijatelj
Fr. Rački

ARHIV
JUGOSL. XV-40/3
AKAD.

2. Pismo koje je Franjo Rački uputio Ivanu Kostrenčiću 4. veljače 1871. (br. 4)

Novami prijatelju!

Hvala vam na poslanim knjigama, koje ću za
koj dan dobiti natrag. Kako želite, da vam je uprave
na knjižnicu ili u flos?

Prigodno priopćena Lankopenova pjesma. Prebiste
li poslati prepis svoje pjesme, da je dođem u štampu.
rije i do 30 travnja o.g. izadje? Kome je ne jedno
možete vi sami biti izdavačeljim, ako to volite
nego li da ih zajedno izdamo. Eto mislite, a vi
ih odmah pošaljite: Molio bih vas također za
moje izvadke.

Ovdje je misli poslati 30 travnja; kako? o
tom drugo put, kada je program uvršten.

ARHIV
JUGOSL.
AKAD. XV-40/4

Prerom je od početkom Račke nije ništa promienio, što
je ipak nadamo boljim stanju. Već je pada Mubodriji
društvo poročja.

Pozdrav pravi. g. Kukulj Ožegovićin, dru
Mikovićin, Preradovićin itd. ostanu

Was prijatelj

F. Rački

dne 12/2 1871

Ivica Zvonar

Letters of Franjo Rački Directed to Ivan Kostrenčić in the Period from 1868 to 1875

Summary

The article provides a transcription of and brief commentary on fifteen letters sent by Franjo Rački to Ivan Kostrenčić during the period from 1868 to 1875. These letters are a part of the archival series *Ivan Kostrenčić, Korespondencija* (Ivan Kostrenčić, Correspondence) from the Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb.

The correspondence between Rački and Kostrenčić gives some insight into some details of their private lives in that period, as well as some data on their interests and intellectual and social activities. They both left an important imprint on Croatian scholarly, political and cultural life in the last quarter of the nineteenth century. These letters, unpublished until now, are particularly interesting because they show certain aspects of interconnectedness and a relatively lively communication between the members of the "Croatian community" in Vienna, as well as their relations to their homeland.

Key words: Franjo Rački, Ivan Kostrenčić, Vienna, correspondence, the nineteenth century, intellectual history, political history, relations between Croatia and Hungary.

